

μου. Τὰ φύσηξε και κείνα—και γι αυτό άξίζου τόσο—τά φύσηξε και κείνα, όμως σέ τρόπο άσύγκριτα πιό τέλειο, «ή Πνοή τής φύσης» ή ίδια που κατά τό λόγο του Γκαίτε στό ποίημά του γιά τό Χάνς Σάξ, φύσηξε και τό λαϊκότατο έργο του τσαγκάρη τραγουδιστή. Τίποτε πιό αυτόματο, πιο φυσικά φω- τραμένο, πιό δημοτικό, που νά μοιάζει περισσότερο μέ δημοτικό τραγούδι, από τό τραγούδι τής αρχαί- ας Μούσας. Κι άν έχη κανένα ψευδαί ή λατινική ποίηση που τής δείχνει χαμηλότερο τάνάστημά της άγνάντια σήν ποίηση τήν έλληνική, είναι ίσα ίσα πώς τής λέει: «παι του ντόπιου ή θαυρορρίζωτη κι αυτόρύτερη άμωρριχ, που τήν κάνει, μέ όλα της τά λαμπρά και τά δυνατά προτερήματα, νά μυρίζη κάπως λογιωτατίλας. Και τό δράμα τό λατινικό, όσο κι άν άξίζη, δεν είναι παρά «άτεχνότερον αντί- γραφον τών έλληνικών παραδειγμάτων», (για νά ξαναπούμε τό λόγο του Ρίβεκ, του ιστορικού τής «Ρωμιαϊκής Ποίησης», κατά τή μετάφραση του κ. Σακελλαροπούλου). Και μέ τήν αλήθεια, θά μπο- ρούσε κανείς νά στοχαστή πώς άν χάθηκ' έτσι πρόωρα, πριν καλλιεργηθή, ό Σατούρνιος στίχος, αυτό γιά τά λατινικά γράμματα μπορεί και νά εί- τανε δυστύχημα.

Μήτε όταν κανείς λέη «δημοτική γλώσσα, φυ- σική δημόδης, δημοτικό τραγούδι», λέει πάντα κάτι που όλότελα δεν παιρίζει μέ τήν ιδέα τής τέχνης. «Όλοι μας οι καλλήτεροι και οι πρώτοι μας όλοι που στιχοπλέκουν και λογογράφουν μέ τήν δημοτική μας είναι μαζί και λειτουργοί μιας τέχνης ώραιάς και σοφής, που μπορεί νά πηρε και κείνη, κάθε φορά που τά ώρέγονταν, πολλά από τούς αρχαίους. Οι στίχοι και ή γλώσσα του Σολωμού και του Βαλαω- ρίτη, του Πάλλη και του Ψυχάρη, κι όλων τών άλ- λων που τριγύρω τους κι άγνάντια τούς, δουλεύουν μέ τήν ίδια ιδέα, είναι μαζί φυσικοί και τεχνικοί στίχοι σέ μία γλώσσα που τή λέ; και δεν τή λέ; δημοτική, σύμφωνα μέ τή μεριά που στέκεσαι κι άγναντεύεις τάντικειμένο τό ίδιο χρώμα πλούσιο δείχνεται από λογις χωματισμούς λεπτότατους.

Και ό «Κυρούλης», τό δράμα του Ψυχάρη, μάς δίνει τό παράδειγμα έργου που ξεδιπλώνει σέ γλώσσα και σέ ύφος στρογγυλοκομμένα φυσικώτατα, που άπορεί; και πώς γράφτηκαν εκεί που μόνο νά μιλιένται έστεκε, που ξεδιπλώνει μία ιδέα φιλο- σοφική, φερμένη από προχωρημένο πολιτισμό, μέ μία τέχνη προσεχτικά πλεγμένη κ' επιτηδεύει. Άκόμα και δημοτικά τραγούδια σαν τά δικά μας—

άξαφνα ό «Βρυκόλακας», τό «Γιεφόρι τής Άρτας», όλα σχεδόν τά πανώρια μυρολόγια μας, είναι σά νά βγήκαν από τό πλαστικό τάργαστήρι κανενού Δάντη, είναι σά νά τά χρυσόδεσε κανένας Γκαίτε. *Επειτα, και σωστή νά μήν είταν, έτσι γενικά ριμμένη, γιά τις λογοτεχνίες όλων τών λαών ή γνώμη του κ. Thumb, άληθεύει γιά τή δική μας ποίηση, τήν άθάνατη.

Όμως εκείνο που μέ κάνει ακόμα νά παραξε- νεύομαι είναι ό τρόπος που μιλεί ό κ. Σκιξ; γιά τή γλώσσα του Λουθήρου. «Οι έπιστημότατοι τών γερμανών ποιητών, γράφει, γλώσσα τών έργων κν- τών εξέλεξαν τήν τεχνητήν και έν διοικητικούς γρα- ρείους άναπτυχθείσαν διάλεκτον του Λουθήρου, και όχι τήν φυσικήν δημόδην.» Δεν ξέρω που τή στηρί- ζει τή γνώμη του ό κ. Σκιξ;, και που νά τή θη- σαύρισε; ίσως από καμιά πολύτιμη πηγή δυσκολοεύ- ρετη μπορεί νά είναι και δική του άνακάλυψη. Έγώ δεν ντρέπομαι φανερά νά τό σημειώσω πώς γερμα- νιστής δεν είμαι, και πώς άμωρη γνωριμιά μέ τά γερμανικά γράμματα δεν έχω πλέξει. Όμως, σάν απλός ξεφυλλιστής βιβλίων που είμαι, γνώριζα ως τήν ώρα πώς ή γλώσσα του Λουθήρου είναι γλώσ- σα δ η μ ο τ ι κ ή, φυσική, τεχνικά πλεγμένη πάντα, όπως καθενού συγγραφέα, και μάλιστα με- γάλου, όμως όχι τ ε χ ν η τ ή. *Έξεραι πώς ό Λούθη- ρος ό τρανός οικοδόμος του γερμανικού λόγου ρύθμισε τή γλώσσα του, άγναντεύοντας όλη ώρα και παρα- μονεύοντας και σημείωση παίρνοντας τής ζωντανής ζωής τριγύρω του. *Ακουγε πώς μιλούσαν και πώς έκαναν καθώς μιλούσαν, και πώς τό παράσταιναν και πώς τό ζούσαν άσυνείδητα τό μιλημά τους, ό δουλειτής μέσα στήρκαστήρι του, ή γυνίκα στο σπίτι της, τό παιδί στό δρόμο, ό νοικοκύρης στήν αγορά; κι όπως ό λαός κουβέντιαζε, ό πολός λαός άπρομελέτητα στίς ώρες του τις πλέον ούσιαστικές, έγραφε ό Λούθηρος. Και όταν ό Λούθηρος δίδασκε μπροστά σέ αρχόντους και σέ λαϊκούς, μπροστά σέ γραμματισμένους και σέ αγράμματα, στό νου του πάντα είχε όχι τόν πρίγγιπα και τό δικασμένο, μέ τόν πιό αγράμματο, τόν πιό χυδαίο από τούς άμω- ρατές τους, καθώς ό ίδιος τό παινεύονταν; και μέ τά λόγια και μέ τό ύφος τών απλών και τών άμωρφω- των, ταίριαζε τή σκέψη και τή γ λ ω σ σ α του. Κ'έγώ ήξερα ως τήν ώρα πώς άνίως δεν είχαν πρώ- τα κι απ' αρχής οι γερμανοί τή μετάφραση τής 'Αγίας Γραφής κωμωμένη από τό Λουθηρο στή γλώσ- σα τή δική του, στή γλώσσα του Έθνους του, δέ

θάποχτούσαν ύστερα και μέ τόν καιρό ούτε Σίλλερ; ούτε Γκαίτε. Κι ακόμα γνώριζα πώς όσο κι άν έχρειάστηκε νά περάσουν αϊώνες γιά νά στερεωθή ή γλώσσα του Λουθήρου, πώς όσο κι άν ύστερ' από τό Λούθηρο ή γερμανική γλώσσα πέρασε δοκιμασίες και συφορές από τούς λατινομανιακούς σχολαστικούς, και καθώς και τούς κάθε λογις ξενολάτρεις, όσο κι άν κιντώνεφε βάρβαρη νά ξαναγίνη, πάντα, και ό Γκαίτε και ό Σίλλερ και ό Κλόβτωκ και ό Βιελαντ και ό Ούλαντ, και οι πιό περίφημοι λογοτεχνίτες και τραγουδιστές τής Γερμανίας, πλούσια πήρανε και πότισαν τά έργα τους μέ τάνκβρυστικά νερά τής δημοτικής γλώσσας, και δυνάμωσαν τά στήθη τους μέ τήν καθάρια πνοή του δημοτικού τραγουδιού.

Όμως όλα αυτά είναι και σά χαμένα λόγια. Για νά ιδώ πώς βρίσκεται μέσα στήν αλήθεια ό κ. Thumb, λέγοντας καθώς παραστάθηκε πώς είπε «Η έμφύχωσις τής φιλολογίας είναι άνάγκη νά αναχωρή εκ του δημόδους άσματος και τής δημο- τικής γλώσσας», φτάνει νά ρίξω μία ματιά στα δι- κά μας Γιατί σέ κόπο νάμπω γοργοταξιδεύοντας μέσα στα γραμματολογικά βασίλεια τών άλλων λα- ών; Μου φτάνει ή πείρα που άπόχτησα γιά τά δι- κά μας. Βάλτε από τή μία μεριά τά έργα τά ποι- τικά, τά ταιριασμένα μέ τό λογιωτατισμό, τής κάθε λογις καθρεφύουσας Σούτσων, Ραγκαβήδων, Βλάχων, και κομπανίας, όσο κι άν είναι παραγα- λισμένα από τό λούστρου τών αρχαίων τύπων; βάλτε από τήν άλλη τή μεριά τά έργα τά ποιητικά τά γεννημένα από τή μελέτη τής δημοτικής γλώσ- σας κι από τήν αγάπη του δημοτικού τραγουδιού; και τά καλύτερα έργα τών πρώτων παράπλευρα στον άλλων τά πλάσματα, φαντάζουμε σαν άκίνητα ξεθωριασμένα αντίγραφα μαθητών του Πολυτεχνείου άγνάντια σέ στίχα στοχαστικών ζωγράφων, που και μισοτέλειωτα νά είναι, ή μέ τό μολύδι ή μέ τό χρώμα, σπαρταράν από ζωή, και σά νά φωνάζουν. Στόν κόπο μιας τέτοιας παραβολής μπήκ' έδώ και δεκατέσσερα χρόνια ό Ιάκωβος Πολυλάς («Η φιλο- λογική μας γλώσσα» Αθήνα 1892) κι ώραία μάς έδειξε, φωναχτά και χτυπητά, μέ τά ίδια τά κεί- μενα τούτων κ' εκείνων, παράπλευρα βαλμένα, τι θά πη μπάλασμο ζωής και τι θά πη μπαλασμίωμα μούμιας. Θυμάνταν και άθελα κανείς τήν επιγραμ- ματικώτατη στροφή του σεβάσμιου Μαρκουά :

Η καθαρεύουσα...
Χιονιά κατάφυρη που δεν άφίγει
Λουλούδι μέσα μας χλωρό νά μείνη.

ραία που θαρρούσε μόνο τους σάλεβαν τά πόδια. Μαζί μέ τ' άλλα μπήκε μέσα και τ' άσκημο και σταχτύ παπάκι και κολυμπούσε κι' εκείνο παντού έδώ κι' εκεί στή μέ- ση τους.

—Τί λέει γάλισσα, είπε ή πάπια. Άμέ δέ γλέπεις τί νόστιμα που κουνάει τά πόδια του και πώς βαττίεται ίσα...δικό μου παπί ως στα νύχια.Και νά σου πώ, δεν είναι δά κι' άχαμνό σαν τό καλοκοιτάξεις... Κουάκ κουάκ, έμ- προς περπατάει θά πάμε τώρα σέ μεγάλο κόσμο, σ' άρι- στοκρατία, και θά σάς συστήσω στα πουλιά τής άβλής Μόνε προσοχή, κοντά μου πάντα νά περπατάτε μήν τύχει και σάς πατήσι κανένας, και πρώτα απ' όλα τό νου σας στή γάτα!

Φτάνοντας στήν άβλή, είταν εκεί τό μεγάλο τό κακό. Διό φαμίλια; μαλώνανε γιά ένα ψαροκέφαλο, που όμως στο τέλος τ' άρπαξε ή γάτα.

—Νά, τδάτε, παπιά μου; Έτσι είναι άφτός ό κόσμος, τούς είπε ή πάπια γλύφοντας τή μύτη της, γιατί τ' άρέγονταν πολύ κι' ή ίδια τό ψαροκέφαλο. Τώρα περπα- τάτε... Και κοιτάξετε νά λαλήστε νόστιμα και νά σκούψτε μπροστά σ' εκείνη τή γερόντισσα εκείδαπέρα. Είναι ή πιό μεγάλη άρχόντισσα έδώ... σόί από 'Ισπανούς.. γιά άφτό δά τή βλέπετε έτσι χαμαρωμένη. Και βλέπετε, έχει κι' ένα κουρέλλι δαμένο στο πόδι της, ή πιό μεγάλη τιμή τής πάπιας, γιατί δείχνει πώς δέ θέλουμε νά χαθεί,

παρά νά γνωρίζεται από ζώα κι' απ' άθρώποι. Τώρα λα- λήστε... Μά μή γυρίζετε μέσα τά ποδάκια σας.Τά καλανα- θρεμένα τά παπιά στέκονται μέ τά πόδια άνοιχτά, σαν τή μάνα και τόν πατέρα σας, νά έτσι... Τώρα σκούψτε τό κεφάλι και κράξτε κουάκ.

Τά παπάκια έκαναν κατά πώς τ' άρμήνεψε... Μά οι άλλες πάπιες τής άβλής μόλις τά είδαν κι' είπαν δυνατά.

—Καλώς τά δεχτήκαμε! 'Ορίστε κι' άλλη μία φουρνιά μάς κόπιασε σά νά μη σώνουμε όσο είμαστε... Χριστά και Παναγιά! Χωρίς το, τί άλλόκοτο παπί, εκείνο εκεί! Δέ γίνεται, έδώ δεν τ' σφίνουμε!

Κι' όρμώντας μία τους τό δάγκασε στο λαιμό.

—'Ας' το, ζάβαλη, στήν ήσυχία του, είπε ή μάνα, δεν πειράζει δά κανένα.

—Ναί, μέ είναι; πάρα μεγάλο και συχλό, είπε ή πά- πια που τό δάγκασε, και τού χρειάζεται στυλιάρι.

—Πολύ όμορφα παπάκια σούδωκε ό Θεός, είπε ή άρ- χόντισσα μέ τό κουρέλλι στο πόδι. Όλα νόστιμα... έξόν εκείνο τό ένα... άσκημοφέρνει λιγάκι. Πώς ήθελα, κυρά, νάν τστρωνες μία σταλα.

—Τί νά κάνω, άφέντρα μου,δεν ξέρω,είπε ή κλώσσα. Ναί, δέ λέω, δεν είναι όμορφο μά καλόγνωμο όμως, και κολυπάει σαν τ' άλλα ίσως κι καλύτερα μάλιστα. Ό- μως πιδε ξέρες;Μπορεί ίσως νά νοστιμήσει μέ τόν καιρό.. νά μικρήνει κι' όλας. Έμεινε τό τσαμένο πάρα πολύ μέ- σα στ' άδγό, γιά άφτό τό κορμί του σά νά στράβωσε κο-

μάτι.

Κι' έτσι λόντας έσαιε τά σηκωμένα φτερά άπάνου στο λαιμό του, κι' έπειτα είπε

—Τό κάτω κάτω, άφού είναι άσπρικό, τί πειράζε' μαθές και τόσο; Μά είναι όμως δυνατό... έτσι θαρρώ... και θά προκόψει στον κόσμο.

—Τ' άλλα παπάκια σου όμως είναι χαριτωμένα,είπε ή άρχόντισσα. Τώρα κάνε έδώ σά στο σπίτι σου, κι' αν τύ- χει πουθενά και βρείς κάνα ψαροκέφαλο, φέρε μου το, νά ζεις, έμένω.

Κι' έτσι ή φαμίλια βολέφτηκε μέσα στήν άβλή.

Μονάχ τό καμένο τό παπί που βγήκε τελεφταίο από τ' άδγό κι' είχε τέτια άσκημιά τό τσιμπούσαν, τό σκουν- τούσαν, τό βασάνιζαν, κι' όχι μοναχά οι πάπιες, παρά κι' οι όρνιθες. Όλες φώναζαν πώς είταν τέτιος μάγκλαρος, κι' ένας κούρκος φαντασμένος φούσκωσε και του λόγου του σά φρεγάδα μ' όλα τά πανιά άνοιχτά, και χύθηκε άπά- νου του μέ τό κεφάλι κατακόκκινο από θυμό. Κι' έτσι τό δυστυχισμένο δεν ήξερε που νά πάει και που νά σταθεί, και τδπαίρνε κατάκαρδα που γεννήθηκε άσκημο και που όλα τά πουλιά τό διώχνανε από κοντά τους.

Και δεν πήγαμε καλύτερα μήτε τήν κατόπι άβγή μή- τε τήν παρέκει; μάλιστα, ή θέλεις νά καλοξέρις, και χει- ρότερα. Όλος ό κόσμος τό παιδεσε. Κι' άφτός ακόμα οι άδερφάδες του τό παρπετούσαν, κι' όλο λέγανε. «Ω που

